
Názory, polemika

Operační adaptabilita a lidská dimenze ozbrojeného konfliktu

Operational Adaptability and Human Dimension of the Armed Conflict

mjr. Ing. Tomáš Novák

Abstrakt: Článek pojednává o *operační adaptabilitě*, jež bude podle USA potřebná v budoucích ozbrojených konfliktech. Schopnost operační adaptability má významný vliv zejména na operace pozemních sil, jež jsou i nadále považovány za rozhodující vojenskou sílu. Účinné ovlivňování dynamiky lidského prostředí v ozbrojeném konfliktu je jedním z předpokladů dosažení schopnosti operační adaptability. Současný rozvoj a zdůrazňování technologií v průběhu ozbrojeného konfliktu až příliš oddělily válku od jejího nemateriálního politického, kulturního a psychologického kontextu. Přitom právě lidský, psychologický, politický a kulturní rozměr ozbrojeného konfliktu přináší řadu nejistot, jejichž snižováním se budou muset v budoucích operacích pozemní síly zabývat. Dílčí řešení v podmínkách AČR nastiňuje i tento článek.

Abstract: The article discusses the operational adaptability, which will be needed, in accordance with US, in future armed conflicts. The capability of operational adaptability has a significant impact particularly on the operations of land forces, which are still considered as a paramount military power. One of the prerequisites for achieving operational adaptability is effective influencing the dynamics of the human environment in armed conflict. Current development and emphasizing technology over the course of armed conflict detached too far the War from its intangible political, cultural and psychological context. Human, psychological, political and cultural dimensions of armed conflict create a lot of uncertainty, which land forces should deal with in the future military operations. A partial solution applicable for Czech Armed Forces also outlines this article.

Klíčová slova: Armáda; informace; informační operace; management; operační adaptabilita; ozbrojený konflikt; proces plánování; psychologické operace; trendy; velení a řízení; vojenské operace.

Key words: Military; Information; Information Operations; Management; Operational Adaptability; Armed Conflict; Planning Process; Psychological Operations; Trends; Command And Control; Military Operations.

ÚVOD

Armáda České republiky (AČR) se již řadu let aktivně účastní zahraničních operací, vysílá jednotky k mezinárodním cvičením a doplňuje mezinárodní úkolová uskupení. Doktrína AČR kromě jiného uvádí, že „*AČR povede operace jako součást společných mezinárodních sil, které budou spolupracovat s mezinárodními vládními a nevládními organizacemi a jednotlivými vládami*“. Spolupráce vychází ze současné strategie NATO, jejíž ústřední myšlenku tvoří nutnost *komplexního přístupu* k řešení krize. Komplexní přístup k řešení krize nejvýrazněji ovlivňuje zejména operace pozemních sil.¹

Pozemní prostor zůstane i v budoucnu významnou dimenzí při vedení ozbrojeného konfliktu, přestože mnohé vyspělé státy, zejména z politických důvodů, upřednostňovaly v minulosti prostor vzdušný.² Pozemní dimenze zůstane také nejvýrazněji ovlivněna komplexností prostředí operace a z ní plynoucí nejistoty, jež přináší lidské, psychologické, politické a kulturní prostředí. Komplex těchto jednotlivých součástí prostředí operace je v souboru označován v USA jako *lidská dimenze konfliktu (Human dimension)*.³

Cílený rozvoj schopnosti plánovat, vést a dosahovat v této *lidské dimenzi* požadovaných efektů může do jisté míry nejistotu komplexního prostředí operace snižovat. Předcházení nežádoucím projevům chování civilního obyvatelstva v operačním prostoru, a naopak vytváření příznivých podmínek pro žádoucí chování cílových skupin, má přispět k vytvoření příznivých podmínek pro dosažení vlastních vojenských a politických cílů jednotlivých aktérů. Zároveň přitom činnost vlastních ozbrojených sil musí odepřít příznivé (civilní) podmínky protivníkovi. Aktivní uplatňování letálního a neletálního vlivu na lidskou dimenzi ozbrojeného konfliktu představuje z tohoto pohledu jeden z klíčových předpokladů dosažení *operační adaptability*.

Na plné uznání potenciálu a úskalí *lidské dimenze* v ozbrojených konfliktech v podmínkách AČR stále ještě čekáme. AČR se dlouhodobě potýká s nenaplněností bojových útvarů a obměňuje zastaralou bojovou techniku. Studie USA⁴ uvádí, že ani moderní technika, pokročilé technologie a množství živé síly nedovedou zabezpečit vítězství, pokud se používají a nasazují dle strategie, která nebere v úvahu realitu komplexnosti lidského prostředí operace. Doplnění bojových útvarů a zavedení moderních zbraňových systémů v AČR tedy pravděpodobně nepovede k větší flexibilitě v plánování letálních a neletálních operací, k účinnému procesu *targetingu* a ve výsledku k zajištění potřebné operační adaptability pozemních sil. Je třeba paralelně rozvíjet další nové schopnosti uplatňování vlivu na vlastnosti prostředí operace a na způsoby, jak toho dosahovat a seznamovat

1 MINISTÈRE DE LA DÉFENSE (Centre de Doctrine). Land Forces Stabilization Doctrine. France. 2006. 55 s. Vojenská doktrína. FT-11 (ENG).

2 Například stát Izrael v období před 34 denní válkou v roce 2006 s hnutím Hizballáh v Libanonu.

3 TRADOC. The U.S. Army Study of the Human Dimension in the Future 2015 – 2024. Fort Monroe U.S.Virginia, 2008. 239 s. TRADOC Pam 525-3-7-01

4 TRADOC. Pam 525-3-0, The Army Capstone Concept: Operational Adaptability: Operating under Conditions of Uncertainty and Complexity in an Era of Persistent Conflict 2016-2028. Fort Monroe U.S.Virginia, 2009. 54 s.

s tím současné a budoucí velitele.⁵ Je to jedna z cest, jak lze rozšířit možnosti výběru efektivních reakcí na současné hybridní způsoby boje v komplexně provázaném operačním prostředí. Rozšíří se tak schopnost velitelů a jednotek AČR podílet se na vedení vojenských operací v rámci NATO v celém možném spektru operací.

1. OPERAČNÍ ADAPTABILITA

Operační adaptabilita je dle konceptu pozemních sil USA⁶ schopnost, která se projevuje a vychází z kritického myšlení vrcholných představitelů pozemních sil při cíleném rozvoji jednotlivých součástí pozemních sil, jež jim mají umožnit překonat budoucího protivníka a splnit zadané úkoly v komplexním operačním prostředí v celém spektru možných operací. Operační adaptabilita vychází také z vysoké tolerance operačních velitelů k nejednoznačnosti, jež může doprovázet jejich rozhodování a z ochoty přijmout akceptované riziko, které provází každou vojenskou operaci. Operační adaptabilita přitom vyžaduje i jistou míru organizační decentralizovanosti. Tato decentralizovanost musí umožňovat velitelům na nižších (taktických) stupních samostatně rozhodovat o způsobu splnění rámcových úkolů nadřízeného a rychle se přizpůsobovat vývoji situace na základě jejího nepřetržitého hodnocení.⁷

Pochopení principů operační adaptability je nezbytné ke správnému porozumění stále se vyvíjející situaci v operačním prostředí a k následnému využití a udržení iniciativy v klíčových oblastech. Takovou oblastí je mimo jiné i lidská dimenze ozbrojeného konfliktu. Je zřejmé, že význam lidské dimenze se v průběhu ozbrojeného konfliktu mění s intenzitou bojových operací. Rozhodně by však neměla být přijímána rozhodnutí, která neberou v potaz následky a důsledky pro další fáze stabilizace a normalizace po ukončení hlavních bojových operací.

Je zřejmé, že požadavek operační adaptability u pozemních sil klade vysoké nároky na jeho příslušníky (lidský kapitál) a vnitřní organizační kulturu. Jejich naplnění vyžaduje značné investice do vzdělání, ale také do rozvoje morálky, vzájemné důvěry a soudržnosti velitelského sboru a ostatních příslušníků jednotek pozemních sil. Rozvoj kvalit, potřebných pro zabezpečení operační adaptability u velitelů na operační a taktické úrovni, se nemůže orientovat pouze na letální operace nebo vedení přímé bojové činnosti. Je třeba trvat na zabezpečení operační adaptability v komplexně provázaném operačním prostředí a tedy vedle „tradičních“ dimenzí⁸ konfliktu zahrnout do vzdělávání i orientaci a pochopení dimenze informační, resp. lidské. V prostředí AČR je však tento požadavek komplikován současným nesouladem mezi vojenskou teorií a praxí, a také značným

⁵ AČR začala mezi lety 2014-2016 s novým budováním prostředků kybernetické ochrany, informačních operací (Info Ops) a PSYOPS kapacit u pozemního vojska a speciálních sil.

⁶ Ref. 4

⁷ Tamtéž

⁸ Pozemní, vzdušná, námořní, (kosmická) dimenze

nepochopením problematiky informačních operací (Info Ops), psychologických operací (PSYOPS), strategické komunikace a civilně-vojenské spolupráce (CIMIC).⁹

V karirových kurzech a mezi akademickými pracovníky Univerzity obrany je problematika Info Ops, CIMIC a souvisejících oblastí zájmu již součástí výuky, je diskutována, a dále rozvíjena v rámci tvorby teorie operačního umění. Tyto poznatky se však často nemohou uplatnit, neboť vojenská cvičení pozemních sil AČR v drtivé většině případů informační ani lidské dimenze nezohledňují, respektive úplně zanedbávají. Je pak pochopitelné, že následně nedochází k rozvoji příslušných organizačních struktur AČR a s procesem neletálního targetingu¹⁰ se někteří velitelé a jednotky setkávají až při nasazení do zahraniční operace nebo v průběhu zahraničních (sladovacích) cvičení. Scházející praxe, nepochopení a menší obratnost ve využívání nástrojů Info Ops, CIMIC, PSYOPS, ale i HUMINT pak může limitovat dosažení cílů vojenské operace.¹¹

S ohledem na rychlý vývoj strategického a operačního prostředí není možné předem odhadnout charakter a dynamiku budoucího ozbrojeného konfliktu. Flexibilní ozbrojené síly a dobře připravení velitelé musí mít schopnost rychle se na změněné podmínky konfliktu adaptovat. Jinak řečeno, rychle se ze strategického a operačního překvapení vzpamatovat, správně ve všech souvislostech situaci pochopit a v odpovídající dimenzi naplánovat a provést efektivní akci. Nemusí to automaticky znamenat použití letální síly nebo přímého zapojení bojových jednotek do operace.

Operační adaptabilita vychází z dokonalé znalosti aktuálního operačního prostředí a také schopnosti aplikovat současné operační umění. Zejména pak ze schopnosti účinně propojovat taktické nasazení jednotek do specifických operací s dlouhodobou snahou o podporu dosažení operačních a strategických cílů. Vojenské operační a strategické cíle však mohou představovat ve své podstatě také cíle politické, s dopadem na psychologickou a sociální doménu. Tento trend „militarizace antropologie a sociologie“ nebo opačně „zcivilnění vojenských akcí“¹² se stává dnešní realitou s tím, jak se konvenční ozbrojený konflikt, vedený podle zásad totální války v industriální společnosti, začíná transformovat do své nekonvenční, „hybridní“ podoby ve společnosti informační.

Úloha velitele jakožto rozhodovacího a usměrňujícího prvku se dále posiluje a stává se komplexní, neboť vyžaduje nejen důkladnou znalost schopností a ozbrojených sil a pochopení, jak tyto síly nejlépe kombinovat, ale také čím dál častěji i znalost informací o civilních aktérech a možnostech uplatnění mezinárodních kapacit v rámci strategie tzv. komplexního přístupu. Velitel musí být schopen odhadovat sekundární a terciální

⁹ ŘEHKA, Karel. Strategická komunikace a informační operace v rezortu MO ČR. Brno: Univerzita Obrany – Centrum bezpečnostních a vojskostrategických studií, 2016, 151s. Ev. č. 1690/16 Závěrečná práce v kurzu generálního štábu.

¹⁰ Proces výběru významných cílů k neusmrcujícímu působení. Často jsou tyto cíle nominovány prvky informačních a psychologických operací, ale také civilně-vojenskou spoluprací, politickými poradci a podobně.

¹¹ Např. zahraniční operace Resolute Support, US TF SOLID, Afghánistán – síly a prostředky strážní rotý v provincii Parwan.

¹² CAHIER DE LA RECHERCHE. “Winning hearts and minds”: Historical origins of the concept and its current implementation in Afghanistan. Centre de Doctrine d’Emploi des Forces. Francie, 2011, 119 s. Vojenská publikace.

dopady vojenských akcí, které mohou díky celosvětovému mediálnímu pokrytí mít dopady i mimo prostor operace, s důsledky strategického a dokonce politického charakteru. Operační velitelé a jejich jednotky musí často demonstrovat i svoji politickou obratnost při podpoře spojenců a při budování kapacit místních bezpečnostních složek.

Operační velitelé tedy plní řadu „politických funkcí“. Mluvíme o procesu *Key Leaders Engagement* – KLE (zapojení klíčových představitelů), což předpokládá jejich zapojení do činnosti lokálních mocenských struktur a nezřídka také jejich aktivní ovlivňování.¹³ Velitel současně dohlíží na informační tok mezi vojenskou a civilní sférou prostřednictvím tiskových a informačních důstojníků a na cílené ovlivňování místní populace prostřednictvím psychologických operací. Výsledný efekt těchto neletálních aktivit pak představuje příspěvek k identifikaci, izolaci a porážce protivníka jak ve fyzické, tak i morální (ideologické) rovině v dynamicky se měnících podmínkách operačního prostředí.¹⁴

Přestože je velitel ústředním elementem celé velitelské struktury, neodvítí se dosažení schopnosti operační adaptability jen od kvalit jeho samotného. Předpokladem jsou také odpovědné, soudržné a flexibilní velitelské struktury a týmy na nižších úrovních velení a řízení, které v komplexu přispívají k růstu významu organizační kultury. I řadoví vojáci na základních funkcích však musí být při plnění všech povinností činností zdatní a být schopní zvládnout psychologické a morální výzvy bojové a stabilizační činnosti. Právě psychologické a morální výzvy na straně samotných vojáků mají zřetelný přesah do informační a lidské dimenze každého konfliktu.

2. REVIZE PŘÍSTUPU K OZBROJENÉMU KONFLIKTU

Pokrok v možnostech a schopnostech vojenských komunikačních prostředků, sběru a vyhodnocování informací a vojenských technologiích obecně, označovaný také zkratkou RMA (*Revolution in Military Affairs*), vedl v minulosti k zanedbání mnoha souvislostí ozbrojeného konfliktu. Nové technologie až příliš oddělily válku od jejího politického, kulturního a psychologického kontextu.¹⁵ Zavedení pokročilých zbraňových systémů, umožňující přesné zásahy na značnou vzdálenost, totiž vedly nezbytně i ke změnám v koncepcích vojenských operací, kde taková možnost hrála velmi významnou roli. Podobným směrem se ubíral i vývoj a rozvoj strategických zpravodajských prostředků. Současnost však ukazuje, že i technologický pokrok má své limity a nedovede zcela uspokojit nové požadavky na rozšíření vojenských schopností. Nepodařilo se plně realizovat vizi, že pokročilé informační technologie, zejména pokročilé prostředky zpravodajství, pozorování, průzkumu (angl. ISR)¹⁶ a komunikace, dramaticky zvýší znalost situace a přehled na bojišti.

¹³ Autor působil v zahraniční operace Resolute Support, Afghánistán jako důstojník odpovědný za ne-letální targeting na US HQ TF Buffalo, jež zahrnuje mimo jiné i KLE.

¹⁴ HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY. Counterinsurgency. Washington DC. 2006. 286 s. FM 3-24. MCWP 3-33.5

¹⁵ Ref. 4.

¹⁶ anglická zkratka ISR – Intelligence, Surveillance and Reconnaissance.

Jak se v posledních létech ukázalo, nedaří se ani zcela eliminovat možnost strategického a operačního překvapení a zabezpečit si dominanci v celém spektru vojenských operací.¹⁷

Technologický pokrok a RMA se ve strukturách pozemních sil AČR asi nejvýznamněji projevil v oblasti rozvoje zpravodajských kapacit. Intenzivně se pracovalo na integrovaném prvku ISR (*Intelligence, Surveillance, Reconnaissance*), který přispěl k zvýšení schopností v oblasti tzv. *zpravodajství z lidských zdrojů* (HUMINT – Humanitarian Intelligence). Došlo ke zkvalitnění prostředků elektronického boje (EB) a zastaralý bezpilotní průzkumný prostředek *Sojka* byl nahrazen prostředkem *Raven* a později *ScanEagle*. Paradoxně však nové prostředky automaticky nepřinesly větší přehled o situaci na bojišti a informační náskok a informační dominanci nad nepřítelem.

Praxe současných ozbrojených konfliktů potvrzuje, že pozemní síly dnes působí hlavně v zalidněných prostorech. Obydlené lokality nahrazují otevřený terén a stávají se základními prostory vedení vojenských operací.¹⁸ Úspěch ve „válce ve městě“ se stal závislý na novém způsobu použití ozbrojených sil. To znamená, že je nezbytné pochopit, že nelze vyhrát válku vedením boje pouze s „městem“ (tj. s fyzickým prostředím, resp. jeho destrukcí). Tato válka musí být rozšířena i o „válku“ o mysl civilního obyvatelstva.¹⁹ Obyvatelstvo přestává být jen pasivním účastníkem ozbrojeného konfliktu nebo jen prostým zázemím bojujících vojsk.

Je nutno si uvědomit, že prostředky využívající kybernetický prostor (internet, satelitní televize aj.) umožňují ovlivňovat v rámci informačních a psychologických operací vybrané cílové skupiny obyvatelstvo a slouží jako nástroje k destabilizaci a snížení obranyschopnosti státu,²⁰ aniž by si to politické vedení země nebo sama populace vůbec uvědomily. I toto je jeden z aspektů vedení hybridní války. Vnitřní rozpory, nedůvěra v oficiální informační zdroje, diskreditace politické reprezentace, deziluze a informační diverze v podobě šíření poplašných zpráv, polopravd a lží narušují společenskou koherenci a způsobují společenskou paralýzu. Tato paralýza, která se zpravidla projevuje snížením akceschopnosti, drobením společnosti a rezignací jednotlivců na větší celospolečenské úsilí. Rezignaci jednotlivců může zapříčinit prostá ztráta orientace v událostech, které jsou protichůdně interpretovány, nebo jejich prosté informační přetížení. Takové záměrné informační a psychologické působení může mít dlouhodobý charakter v řádu let a může se přenášet i na mladou generaci, která tento stav přijímá jako normu. Možné kybernetické útoky v rámci informačních operací zaměřené na klíčovou infrastrukturu státu²¹ jsou dalším stupněm, jak zvýšit tlak a napětí ve společnosti. Útoky na infrastrukturu státu nebo významné soukromé výrobní subjekty mají primárně ochromit nebo omezit poskytování služeb státu a zároveň vytvářet ve společnosti pocit ohrožení, strachu, nestability a nespokojenosti.²²

¹⁷ Ref 4.

¹⁸ HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY. Stability Operations. Washington DC. 2008. 234 s. FM 3-07.

¹⁹ SABOLČÍK, Dušan a Jiří FUCHS. Budoucí války ve městech. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb, 2007, 135 s. ISBN 978-80-7278-394-6

²⁰ NATO STANDARDIZATION AGENCY. AJP-3.10. Allied Joint Doctrine for Information Operations. NATO Standardization Agency. Brussels: NSA, 2009. NATO/PfP unclassified.

²¹ Komunikační a informační systémy, složitá technologická zařízení, produktovody, sklady atd.

²² HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY. Counterinsurgency. Washington DC. 2006. 286 s. FM 3-24. MCWP 3-33.5

Na taktické úrovni, a to zejména v asymetrických konfliktech, je lidská dimenze ozbrojeného konfliktu v jistých ohledech důležitější než prostředí fyzické.²³ Proto tradiční cíl činnosti pozemních sil – získání kontroly a ovládnutí fyzického prostředí – již automaticky neznamená vítězství, ale je pouze jeho předpokladem. Slabší protivník zpravidla ustoupí z fyzického prostředí do prostředí ideologického – do lidských myslí, a zde dál pokračuje ve svém „boji“. Neboť rezistence, povstalectví a odpor je zejména stav mysli. Této skutečnosti v současném světě využívají různé radikální náboženské a teroristické organizace.

Obyvatelstvo a jeho status dle mezinárodního práva hrají v hybridním konfliktu významnou roli. Přestože hybridní konflikt (či válka), jenž je zpravidla vedený nevojenskými prostředky a nelze ji jednoznačně označit za agresi cizí moci, může probíhat částečně s využitím konvenčních prostředků. Příkladem je úvodní fáze ukrajinské krize na poloostrově Krym. Údajné vojenské jednotky cizího státu se zde chovaly jako ozbrojená domobrana. Neoznačení „zelení muži“ tak představovali určité povstalecké, guerillové skupiny, proti kterým nebylo snadné mezinárodně zasáhnout, a jejichž přítomnost přitom nemohla být označena za agresi cizího státu. Zde se tedy s největší pravděpodobností regulérní vojenské jednotky vyhnuly své identifikaci dle mezinárodního práva a zaštitily se statusem „obyvatelstva“.

Dalším příkladem mohou být události, které se v současnosti odehrávají v Evropě. Masové vlny migrujícího obyvatelstva procházely a překonávaly bez větších obtíží státní hranice napříč celým evropským kontinentem. Pohybují se přes jednotlivé státy NATO a EU bez řádné identifikace, mnohdy nekoordinovaně a v počtech, které není možné zvládat běžnými prostředky a postupy. Tato situace představuje pro Evropu strategické překvapení. Masově migrující obyvatelstvo může být zcela nový fenomén pozemní dimenze konfliktu. Většina současných vojenských strategií se totiž na obyvatelstvo dívá jako na stacionární prvek operačního prostředí.

Současná migrace do Evropy může být v určitém úhlu pohledu pokládána za pokračování ozbrojených konfliktů v Asii, vojenských zásahů na Blízkém východě a severu Afriky. V rámci *arabského jara* hrály informační a psychologické operace, vedené přes sociální média, významnou úlohu. Uplatněním vlivu v těchto regionech dosáhly zainteresované země sice určitých vojenských úspěchů, ale nedokázaly dotčené společnosti stabilizovat, transformovat a normalizovat. Výsledkem jsou v lepším případě slabé státy, respektive státy zmitající se v občanské válce, které neposkytují svému obyvatelstvu pocit bezpečí a ekonomickou stabilitu. Různí aktéři, včetně teroristických a kriminálních skupin, se naučili využívat globální informační prostředí a výrazně tak změnili dynamiku lidské dimenze v krizových regionech a přeneseně i v Evropě.

Průběh současných konfliktů ukazuje na možnost uplatnění zcela nového přístupu, který kombinuje (humanitární) aktivizaci obyvatelstva s využitím specifických informačních a psychologických operací, jejichž provádění umožňují pokrokové informační technologie, a jejich následné „manévrové“ a ideologické využití.

²³ INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS (ICRC). The roots of Behaviour in War: Understanding and Preventing IHL Violations. Geneva (Switzerland), 2004. 16 s. Publikace bez označení.

Je zřejmé, že proti takové strategii mohou být konvenční pozemní síly neefektivní. Chybí jim především neletální zbraně, které umožní dosažení potřebného odstrašujícího účinku a které mohou být v případě potřeby použity. Aktivně však bude možné působit pouze proti omezenému počtu osob. Velké množství civilního obyvatelstva, jaké představují migrační vlny, si pravděpodobně vyžádá použití pasivních řešení, např. výstavbu barier, které budou alespoň symbolicky představovat určitou překážku. Neméně důležité však bude udržet iniciativu s cílem, zajistit si podporu domácí i světové veřejnosti. Právě světová veřejnost se stává v informační době důležitým aktérem konfliktu. Nově se začíná formovat trojjediná vrstva každého ozbrojeného konfliktu – vedle politické a vojenské i vrstva světové veřejnosti.

3. VÝZVY SPOJENÉ S NEJISTOTOU

Každý ozbrojený konflikt (válka) představuje určitou kombinaci násilí, emocí, politiky, příležitostí a riziku. Je nutno vzít v úvahu měnící se technologie, geografický, sociální a politický kontext, ve kterém se ozbrojený konflikt odehrává. Ty představují významné faktory, které ovlivňují proměny a různorodost charakteru ozbrojeného konfliktu. Je zřejmé, že přetrvávající ideologická a psychologická podstata války bude i do budoucna přinášet její nové, nečekané rysy²⁴ a nejistotu, která i nadále zůstane základním rysem každého ozbrojeného konfliktu.²⁵

Nejistotu však lze snižovat prostřednictvím detailního pochopení situace na všech úrovních řízení ozbrojeného konfliktu, ovlivňováním situace plánovanými akcemi, soustředěním věrohodných informací a jejich neustálým (průběžným) vyhodnocováním.²⁶ Všechny tyto aktivity mají společný cíl – udržet krok s dynamicky se měnícím charakterem konfliktu, respektive reagovat na měnící se podmínky a způsob zapojení různých aktérů do řešení konfliktu.

V těchto podmínkách ne nutně, aby AČR dosáhla vysokého stupně operační adaptability a byla opravdu připravena na celé spektrum operací, počínaje poskytováním humanitární pomoci, přes operace na udržení míru, prosazení míru, stabilizační operace až po tradiční válku vysoké intenzity. K dosažení takového stavu může výrazně přispět i kvalitně nastavený a vybudovaný systém letálního a neletálního targetingu, organizační změny při výstavbě brigádních úkolových uskupení a změny a rozšíření zaměření výcviku u všech druhů vojsk, **v souladu s jejich úkoly v celém spektru** možných operací.

Předpokladem účinnosti neletálního targetingu u pozemního vojska je posílení schopnosti plánovat a vést potřebné aktivity s cílem dosahovat požadovaného efektu v rámci lidské dimenze ozbrojeného konfliktu. Toho lze docílit například posílením organizačních struktur brigádních úkolových uskupení o takzvané skupiny *White cell*, které představují

²⁴ Např. válka totální, omezená, asymetrická, konvenční, guerillová, hybridní atd.

²⁵ TRADOC. Pam 525-3-7-01 The U.S. Army Study of the Human Dimension in the Future 2015 – 2024. Fort Monroe U.S. Virginia, 2008. 239 s. TRADOC

²⁶ Ref. 4

vlastní analytické, styčné a plánovací kapacity pro ovlivňování a spolupráci s civilní sférou ozbrojeného konfliktu. Jejím ústředním prvkem bývá vojenská schopnost v oblasti civilně-vojenské spolupráce (CIMIC). Schopnost CIMIC v AČR v žádném případě nepředstavuje ani nezajišťuje pouze 103. Centrum CIMIC/PSYOPS. Je nutné tuto schopnost začít v AČR budovat i na operační úrovni. Velení pozemních sil, respektive Stálé operační centrum (SOC MO), musí problematiku lidské dimenze při svých analýzách a plánování také zohledňovat. Degradace schopnosti CIMIC pouze na prostý mechanismus dodávek humanitární pomoci, resp. realizaci projektů rychlého působení (QIP) na taktické úrovni, silně ovlivňuje i celý koncept neletálního targetingu a znemožňuje relevantní zapojení aktivit CIMIC do plánované vojenské operace. Aktivita CIMIC by měly totiž primárně představovat příspěvek k dosažení vojenských (politických) cílů na všech úrovních. Stále nedorozřešený je i požadavek na uplatnění principů komplexního přístupu (*comprehensive approach*) v prostředí České republiky a způsob naplnění úkolů, vyplývajících z přijaté alianční doktríny AJP-3.4.9²⁷. Co je však jisté, že posilování letálních schopností AČR nepřinese ve výsledku rozvoj schopností neletálních, které jsou a budou naprosto nezbytné a mnohdy i klíčové pro činnost AČR v celém spektru možných vojenských operací.

Nezbytným předpokladem úspěchu vojenské operace i nadále zůstane udržení iniciativy. Pozemní jednotky musí tedy stále zdokonalovat svoji schopnost získat, udržet a využít fyzickou kontrolu nad prostorem svého zájmu a jeho zdroji.²⁸ Přitom je důležité i účinné uplatňování psychologického vlivu na civilní obyvatelstvo. Úspěchu lze docílit jen tehdy, když bude výstavba taktických jednotek pozemních sil vycházet z požadavků na bojové a nebojové schopnosti. Vojenské jednotky na taktické úrovni tedy musí být schopny jak přesvědčovat, tak i vnutit svou vůli silou.

Současné konflikty ukazují na potřebu nalezení rovnováhy mezi technologickou, lidskou, kulturní a politickou dimenzí ozbrojeného konfliktu.²⁹ O operačním prostředí je třeba přemýšlet v pojmech *přítel* (partner, spojenec), *nepřítel* a *ostatní lidé*. Mít schopnost chránit obyvatelstvo, nebo se před obyvatelstvem chránit, a zároveň simultánně vést útočné, resp. obranné operace s cílem porazit nepřítele.³⁰ Současně je také nutné zamezit, resp. omezit uplatnění psychologického vlivu nepřítele na obyvatelstvo. O nepříteli je pak třeba přemýšlet v pojmech *nepřátelská organizace* nebo *nepřátelská síť*, jejíž každá součást nebo uzel může představovat autonomní organizaci nebo síť.

Nedávné či probíhající konflikty v Iráku, Libyi a Sýrii ukázaly, že vojenská porážka jasně definovaného nepřítele může vést k následnému společenskému vakuu, jež vytváří podmínky pro nestabilitu, nebo k přechodu do nového soupeření a konfliktu. Je třeba si zvyknout, že v otázce porážky a zamezení psychologického vlivu nepřítele v komplexním prostředí operace nebudou existovat jednoduchá „skoková“ a nekomplexní řešení. Předvídání dynamiky budoucích ozbrojených konfliktů pozemních sil musí vycházet z analýzy

²⁷ NATO STANDARDIZATION AGENCY, AJP-3.4.9, Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation, Brussels, 2013, 83 s. Dostupné z <http://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/AJP-3.4.9-EDA-V1-E1.pdf>

²⁸ MINISTERSTVO OBRANY. Pub-31-10-02, Taktika pozemních sil. Vyškov; 2011, 340 s.

²⁹ NATO STANDARDIZATION AGENCY. AJP-3.9. Allied Joint Doctrine for Joint Targeting.. Brussels: 2008.

³⁰ CAHIER DE LA RECHERCHE. "Winning hearts and minds": Historical origins of the concept and its current implementation in Afghanistan. Centre de Doctrine d'Emploi des Forces. Francie, 2011, 119 s.

historie, z poznatků a zkušeností ze současných a přetrvávajících konfliktů, z pochopení nově formovaného operačního prostředí, z potenciálu uplatnění nově prosazujících se technologií a ze sociálních trendů a fenoménů.³¹

ZÁVĚR

Představitelé ozbrojených sil musí uvažovat o trendech vývoje pokrokových technologií a jejich uplatnění v ozbrojeném konfliktu. Zároveň musí přemýšlet i o faktorech, které jejich uplatnění bude naopak limitovat. Tyto faktory mohou představovat nejen technologická protiopatření nepřítele, ale také limity lidského myšlení a vnímání, geografické, kulturní a politické odlišnosti. Technologie podporující ISR, komunikační a informační systémy, technologie umožňující přesné zásahy a další, zlepšily schopnosti vojsk udržovat si přehled o vlastních silách, identifikovat viditelné síly nepřítele, sdílet informace a efektivně využít bojovou sílu. Je však také zřejmé, že samotné technologie nemohou zaručit rychlé a rozhodující vítězství, jestliže proti nim stojí odhodlaný, morálně připravený a adaptabilní nepřítel.³²

Bojové schopnosti protivníka se v operaci mění, vyvíjí a zlepšují v čase. Častěji a účinněji využívají zastavěné a zabydlené prostředí, které snižuje účinnost prostředků průzkumu a pozorování. Protivník je schopen využívat i komerčně dostupné technologie, které mu napomáhají budovat dobře organizované, současně však rozptýlené síly, schopné nepředvídatelných útoků. Celosvětové komunikační sítě mu umožňují rekrutovat a najímat technologicky vyspělé a motivované osoby (např. hackery), a vést útoky na informační a komunikační síť protivníka, které mohou způsobit cílenou degradaci systémů velení a řízení, logistiky nebo systémů vládních a samosprávných orgánů. Podobný degradační účinek má i vedení psychologických operací, respektive zanedbání vlastních protiopatření, které mají podporovat vysokou morálku bojujících vojsk a civilního obyvatelstva ve vlastních zemích.³³

Relativně snadný přístup k moderním zbraňovým systémům, upgrade starých zbraňových systémů použitím nových typů munice, využívání volně dostupných geografických informací, rozvoj komerčně vyráběných senzorů, přístrojů nočního vidění, dronů, prostředků elektronického boje a mnohé další, zlepšily schopnosti nepřítele na bojišti. Naopak pokročilá virtuální technologie může pomoci výcviku taktických jednotek. Zprostředkuje výcvik v simulovaném prostředí, které obsahuje objekty z reálného světa a zlepšuje realitu výcviku. Tyto pokročilé tréninkové metody by kromě jiného měly vést ke zlepšení rozhodování ve stresových situacích.

Obdobně, pokroky v humanitních vědách, jakými jsou psychologie, sociologie, biologie, antropologie a další, spolu s dalším rozšiřováním celosvětových sociálních sítí mohou zdokonalit lidský potenciál v oblastech vědomí, dovedností, schopností, nadání, chování,

³¹ Ref. 4

³² MINISTÈRE DE LA DÉFENSE (Centre de Doctrine). Land Forces Stabilization Doctrine. France, FT-11 (ENG).. 2006. 55 s.

³³ NATO STANDARDIZATION AGENCY. AJP-3.10.1 Allied Joint Doctrine for Psychological Operations. NATO Standardization Agency. Brussels: NSA, 2007. NATO/PfP unclassified.

zdraví, fyzické zdatnosti, houževnatosti a vytrvalosti. Funkční aplikace pokroku v humanitních vědách může přinést do vojenského prostředí vylepšené schopnosti osobního mikromanagementu (sebeřízení) jednotlivce, nové fyzické i mentální výcvikové metody a všestranný rozvoj velitelských schopností. Může se pak celkově zvýšit výkon organizací, psychické zdraví a stabilita jedince, houževnatost a odolnost proti stresu, strádání apod. AČR by se neměla proti těmto trendům vymezovat a lpět na minulosti.

Technologický pokrok zůstane nadále nezbytným komponentem k dosažení vysoké vojenské efektivity. S tím, jak bude protivník reagovat na současné technologie prostřednictvím soutěživosti, přizpůsobivosti nebo vyhýbání se jim, bude třeba hledat stále nové technologické příležitosti. Tento pokračující způsob vzájemné interakce naznačuje, že postupný evoluční vývoj vojenských technologií je pravděpodobnější než nějaká revoluční „skoková“ technologická změna.³⁴

Lidské kognitivní schopnosti a chápání reality jsou pro účinné využívání technologie neméně důležité. Pokrok v inovativním používání technologie a vyhledávání příležitostí k jejím úspěšnému uplatnění v lidské společnosti je vždy výsledkem lidské kreativity. Proto pochopení toho, jak lidé technologii aplikují a využívají ve svém životě, je důležité pro pochopení a poznání možného budoucího operačního prostředí. Příkladem je internet a sociální média, které se pro mnohé organizace staly prostředkem velení, řízení, sledování, předmětem zpravodajství a bojištěm zároveň. Domnívám se, že význam lidské dimenze ozbrojeného konfliktu bude i nadále narůstat spolu s hlubším poznáním komplexnosti lidské společnosti, rolí technologie v lidském životě a jejich neoddělitelným svázáním s životním prostředím v čase.

Autor: *Mjr. Ing. Tomáš Novák, nar. 1979, VA v Brně, od r. 2006 služba u jednotek CIMIC a PSYOPS, specializace CIMIC v zahraničních kurzech, v r. 2007 vyslán do zahraniční operace KFOR jako náčelník styčného a monitorovacího týmu. V r. 2010 získal specializaci PSYOPS se zaměřením na operační plánování v NATO škole v Oberammergau. 2009–2011 náčelník skupiny S-9 (CIMIC a PSYOPS) v zahraniční operaci ISAF (PRT Lógar). V r. 2012 krátké působení na odboru doktrín VeV-VA Vyškov na pozici staršího důstojníka. Zde vytvořil výcvikové programy jednotek CIMIC a PSYOPS v AČR. Od r. 2013 velitel střediska operací PSYOPS AČR. Student doktorského programu Univerzity obrany v Brně, se zaměřením na psychologické a informační operace.*

Jak citovat: NOVÁK, Tomáš. Operační adaptabilita a lidská dimenze ozbrojeného konfliktu. *Vojenské rozhledy*. 2016, 25(3), 102-112. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Dostupné z: www.vojenskerozhledy.cz

³⁴ TRADOC. The U.S. Army Study of the Human Dimension in the Future 2015 – 2024. Fort Monroe U.S.Virginia, 2008. 239 s. TRADOC Pam 525-3-7-01